

УДК 811.161.1:39

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-45>**Людмила ЧЕРНИШ,***orcid.org/0000-0002-5282-674X**старший викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
(Харків, Україна) chernyshlada@gmail.com*

ВАЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ КРАЇНОЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ПРИ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Статтю присвячено актуальному питанню впровадження країнознавчого матеріалу при навчанні англійській мові студентів немовних спеціальностей. На думку автора, важливою проблемою при викладанні англійської мови є брак матеріалів країнознавчого характеру, ефективно інтегрованих у підручники з англійської мови. Це приводить до неповного розуміння студентами країнознавчих реалій та, як наслідок, до зниження навчальної мотивації. Було проаналізовано роботи вітчизняних та зарубіжних науковців і методистів, які свідчать про важливість формування країнознавчої компетенції у студентів, що вивчають англійську. Проте однією з головних проблем при навчанні англійської студентів немовних факультетів є те, що у навчальні програми немовних спеціальностей закладено занадто небагато часу для вивчення мови. Це дає підстави для ствердження, що головним способом вирішення цієї проблеми є вміння та бажання викладачів професійно підбирати відповідні методи навчання, ефективно складати завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, пропонувати актуальні додаткові навчальні матеріали та правильно планувати навчальний час. До важливих проблем сучасних вузів також відноситься небажання деяких викладачів розвивати або розробляти нові ефективні методики викладання іноземних мов, розробляти нові види завдань, використовувати різні навчальні. Тому вважаємо, що використання інтегрованого методу при впровадженні країнознавчого матеріалу студентам немовних спеціальностей є найбільш адекватним та перспективним. У статті зводяться різні точки зору щодо поняття країнознавства та принципів добору країнознавчого матеріалу. Пропонуються деякі ефективні методи впровадження елементів країнознавства при вивченні англійської мови. Стверджується, що використання сучасних засобів навчання (сучасні комп'ютерні технології, новаторські методики, застосування автентичних матеріалів) при впровадженні країнознавчих матеріалів дозволяють повною мірою виконати завдання, пов'язане з формуванням країнознавчої компетенції у студентів.

***Ключові слова:** країнознавство, англійська мова, формування компетенцій, навчальна мотивація.*

Ludmyla CHERNYSH,*orcid.org/0000-0002-5282-674X**Senior Lecturer at the Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) chernyshlada@gmail.com*

IMPORTANCE OF INTRODUCTION OF COUNTRY STUDY MATERIAL WHEN TEACHING ENGLISH TO THE STUDENTS OF NON-LANGUAGE SPECIALTIES

The article is devoted to the topical issue of the introduction of country study materials in the teaching of English to students of non-linguistic specialties. According to the author's opinion, an important problem in teaching English is the lack of country study materials that are effectively integrated into the English textbooks. This leads to incomplete understanding of the cultural realities by the students and, as a result, to a decrease in learning motivation. The works of domestic and foreign scientists and methodologists were analyzed, testifying to the importance of forming country study competence in the teaching of English to the students. One of the main ones is the fact that the curricula of non-linguistic specialties include extremely insufficient quantity of time for learning the language. This gives grounds to assert that the main way to solve this problem is the ability and desire of teachers to professionally select appropriate teaching methods, effectively create tasks for independent and individual work of students, offer additional teaching materials and properly plan teaching time. At the same time, we see the reluctance of some teachers to develop new effective methods of teaching foreign languages, to develop new types of tasks, to use different curricula. Therefore, we believe that the use of an integrated method in the introduction of country study material for students of non-linguistic specialties is the most adequate and promising. The article presents different views on the concept of country study and the principles of selection of the material. Some effective ways to implement country study material in English language teaching are given. It is argued that the use of modern teaching aids (modern computer technology, innovative techniques, the use of authentic materials) in the introduction of country study materials allows to fully fulfill the task associated with the formation of country study competence of the students.

***Key words:** country studies, English language, formation of competencies, educational motivation.*

Постановка проблеми. Суспільство приділяє особливу увагу вивченню англійської мови як основного способу міжкультурного спілкування. Попит на знання англійської мови постійно зростає, починаючи з дошкільного віку і протягом усього життя, залежно від нагальних потреб. На сучасному етапі освіта має багатовимірний характер соціокультурної освіти учнів, такі як: загальнокультурний, художньо-естетичний, національно-культурний, комунікативно-прагматичний, країнознавчий та комплексний лінгвокраїнознавчий. На думку авторів, проблема сучасної української освіти полягає в тому, що підручники англійської мови, призначені для студентів нелінгвістичних спеціальностей, не дають достатнього матеріалу країнознавчого характеру, студенти не завжди можуть повністю зрозуміти тексти, які містять зміст, пов'язаний з культурними або історичними реаліями країни.

Таким чином, країнознавча компетенція є однією з важливих складових підготовки студентів. Викладач ЗВО повинен вміти правильно подати такий матеріал, який був би зрозумілим, цікавими та доступними для студентів, щоб зберегти інтерес та мотивацію до вивчення англійської мови. Л. А. Беляєва вказує на взаємозв'язок процесу вивчення мови із вивченням відомостей про країну, мова якої вивчається, та її культури (Беляєва, 2007). Ми повністю згодні з думкою, що сьогодні здатність до міжкультурної взаємодії та розвинена соціокультурна компетенція є пріоритетними напрямками вивчення іноземної мови (Влахов, 2016).

Аналіз досліджень. Проведений аналіз робіт вітчизняних та зарубіжних науковців і методистів свідчить про важливість формування країнознавчої компетенції у студентів, що вивчають англійську на немовних спеціальностях. Безперечним є твердження про те, що недостатня кількість навчальних годин, які відводяться на вивчення англійської мови, можна компенсувати актуальними та ефективними видами робіт, як аудиторних, так і позааудиторних. Крім того, вирішення поставленого питання потребує розробки спеціальних методик, спрямованих на підвищення інтересу та навчальної мотивації у студентів.

Мета статті. Основною метою даної статті є доведення актуальності впровадження країнознавчого матеріалу при викладанні англійської мови студентам немовних спеціальностей, а також розробка методичних рекомендацій щодо способів його інтеграції в загальний курс англійської мови.

Виклад основного матеріалу. У навчанні англійській мові на немовних спеціальностях

важливу роль відіграють методи викладання, тому що в такому разі англійська мова не є основною дисципліною спеціальності. Як наслідок, у навчальні програми немовних спеціальностей закладено у крайній недостатню кількість часу для вивчення мови. Можемо стверджувати, що головним способом вирішення цієї проблеми є вміння та бажання викладачів професійно підбирати відповідні методи навчання, ефективно складати завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, пропонувати актуальні додаткові навчальні матеріали та правильно планувати навчальний час. Погодимось з академіком В. П. Безпальком, який говорив про методику організації педагогічного процесу наступне: «Особливий інтерес в обговоренні проблем найкращої організації педагогічного процесу викликає спосіб представлення інформації учню під час його пізнавальної діяльності. Цей спосіб подачі інформації називають методом навчання» (розглядаються організаційні форми освіти, форми організації навчання, але організаційні форми уроку відсутні) (Безпалько, 1995). Тобто вчений вважає, що важливим фактором при викладанні є не лише якість при впровадженні інформації, але ще спосіб її впровадження. У цьому випадку використання традиційних методів навчання може не призвести до бажаних результатів і послабити інтерес студентів до вивчення англійської мови. Використання сучасних методів для навчання англійській мові студентів немовних спеціальностей також є проблемою в багатьох сучасних вузах. На жаль, незважаючи на те, що активно розвиваються та вдосконалюються методики викладання іноземних мов, розробляються нові види завдань, різні навчальні платформи доводять свою ефективність, у закладах вищої освіти ще багато викладачів ведуть заняття традиційним методом, не використовуючи нові навчальні матеріали, технічні засоби та сучасні методи навчання. На нашу думку, використання інтегрованого методу при навчанні англійській мові студентів немовних спеціальностей є найбільш адекватним та перспективним. При інтегрованому навчанні англійській мові на всіх факультетах, де вона не є основною спеціальністю, можна зберегти і навіть підвищити інтерес студентів до цього предмета. Одним із важливих аспектів, який слід враховувати на заняттях з англійської мови за допомогою інтегрованого методу навчання, є використання матеріалів країнознавчого характеру. Відомо, що з вивченням інформаційної інформації збільшується пізнавальна діяльність учнів. Даний аспект формує у учнів позитивну мотивацію на уроці,

розширює комунікативні навички, допомагає у вирішенні виховних завдань та мотивує учнів до самостійного вивчення мови (Гадоев, 2018).

Країнознавство є суміжною для методики навчання іноземних мов наукою, яка вивчає загальні закономірності розвитку великих регіонів. Країнознавство дає уявлення про соціально-економічне становище народу, мова якого вивчається, про його історію, географію, етнографію та духовне багатство, про звичаї, традиції, властиві даному народу і пов'язані з ними особливості мови. (Азимов, 2009). У лінгводидактичному енциклопедичному словнику визначається, що країнознавство розглядається «як навчальна дисципліна, предметом якої є певним чином відібрана та організована сукупність економічних, соціально-політичних, історичних, географічних та інших знань, пов'язаних зі змістом та формою мовного спілкування носіїв даної мови, що включається до навчального процесу з метою забезпечення освітніх та виховних цілей навчання» (Щукін, 2008). В. І. Щербаков розглядає країнознавство як комплекс історичних та культурологічних знань: знання, що дає уявлення про найважливіші поняття та явища, пов'язані з географією, історією, політикою, культурою країни, повсякденним життям та традиціями народу, його культурними цінностями, правилами вербальної та невербальної поведінки, значення «символів» культури країни, мова якої вивчається (Щербаков, 2016). Урахування країнознавчої складової при оволодінні іноземною мовою, згідно з О. В. Язловицькою, передбачає вивчення відображення національно-культурологічних особливостей у лексичних мовних одиницях, які виражаються у власних іменах, визначеннях предметів та національних явищ, конотативної лексиці, фразеологізмах, афоризмах, явищах, що не мають аналогів у рідній мові. Навчальним матеріалом виступають історичні тексти, ілюстративні матеріали, аудіовізуальний матеріал, що відбиває сучасні культурологічні реалії, засоби інформації тощо. Відбір матеріалу здійснюється відповідно до критеріїв тематичності, сучасності та культурологічної цінності. (Язловицька, 2022).

Вважаємо, що використання матеріалів країнознавчого характеру на заняттях з англійської є одним із аспектів інтегрованого методу навчання, коли студенти при вивченні мови набувають широких знань про країну, мову якої вони вивчають. Тексти країнознавчого характеру займають сьогодні дедалі більше позицій у процесі навчання іноземних мов. Матеріали країнознавчого характеру можна використовувати під час

інтегрованого навчання на всіх факультетах вузів. На спеціальностях, що вивчають міжнародні відносини, соціологію, політологію, міжнародну юриспруденцію, журналістику тощо, зазвичай відводиться достатньо годин на англійську мову, порівняно з іншими, наприклад, технічними спеціальностями. Тому можна достатньою мірою застосовувати країнознавчий матеріал на заняттях з англійської мови у групах, де студенти навчаються названим професіям. Країнознавчі матеріали, що використовуються на заняттях з англійської мови, мають бути ретельно відібрані викладачем. Саме грамотний відбір країнознавчих матеріалів є одним із важливих факторів при навчанні іноземних мов. Вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від викладача, від його здатності ефективно реалізовувати на заняттях підібраний та розроблений матеріал. В. В. Балашова вказує, що, навчаючи студентів немовних спеціальностей, викладачі повинні надавати їм як навчальні матеріали, так і автентичні, щоб більше занурювати студентів в англійську культуру. Це дуже важливий аспект при веденні комунікації з носіями мови. Необхідно розуміти, що вивчення культури країн, у яких спілкування відбувається англійською мовою, ґрунтується на засадах автентичності спілкування, інтерактивності, вивченні мови у культурному контексті (Балашова, 2012).

На наш погляд, крім автентичності, матеріали країнознавчого характеру повинні бути типовими, тобто регулярно повторюваними у процесі спілкування, тими, які трапляються у стандартних ситуаціях. Крім того, дуже важлива актуальність пропонуваного матеріалу, тобто акцент на сучасність. Вважаємо, що важливим завданням викладача є створення на заняттях реальних ситуацій, в рамках яких відпрацьовується лексико-граматичний матеріал, що вивчається, завдяки чому забезпечується автентичність спілкування. Комунікативна компетенція розкривається саме у конкретних мовних ситуаціях, оскільки вони відображають навколишній світ та відносини співрозмовників (комунікантів) один до одного і до навколишніх об'єктів (Нікітіна, 2005).

К. Х. Гадоев стверджує, що автентичні засоби навчання (газети, журнали, буклети, календарі, аудіозаписи, відеозаписи та інші), що містять відомості про різні галузі життя та сфери діяльності в країні мови, що вивчається, створюють ілюзію присутності в ній і несуть додаткові відомості про її культуру, роблять спілкування автентичним. На його думку, матеріали лінгвокраїнознавчого характеру викликають у студентів внутрішню потребу в подальшому самостійному

ознайомленні з країнознавчими та лінгвокраїнознавчими матеріалами (Гадоев, 2018). І тому саме країнознавчий компонент при вивченні англійської мови студентами немовних спеціальностей повинен стимулювати інтерес, підвищувати мотивацію до вивчення та містити чотири аспекти: 1) вивчається іноземна мова; 2) даються відомості про різні сфери життя і сфери діяльності країни мови, що вивчається; 3) наявний виховний фактор; 4) зіставляються відомості про країну мови зі своєю країною. (Гадоев, 2018).

Говорячи про засади підбору країнознавчого матеріалу, М. А. Комбарова виносить на перше місце використання автентичних матеріалів за країнознавством (наприклад, статті газет та журналів, збагачених мовною та культурною специфікою). Крім цього, вона пропонує наступні ефективні методи впровадження елементів країнознавства при вивченні англійської мови:

– організацію позааудиторних заходів, використовуючи сучасну лексику англійської мови (наприклад, у сценках, віршах, піснях);

– огляд новин, коли студенти розповідають нові факти та події, що стосуються країни мови, що вивчається мовою;

– організація тестів або вікторин, де викладач може перевірити наявні знання студентів;

– Написання есе за темою, цікавою студентам, пов'язаною з країнознавством (Комбарова, 2017).

Необхідно відзначити, що сучасна ситуація в галузі освіти, пов'язана з епідемією коронавірусу, з одного боку, негативно відбивається на організації навчального процесу та засвоєнні студентами

навчального матеріалу, з іншого боку, вона дає безліч переваг. Вони містять використання сучасних онлайн-ресурсів і освітніх платформ, можливість організувати живе спілкування з носіями англійської мови в режимі реального часу, різні елементи неформальної освіти. Всі ці фактори дозволяють швидко та ефективно впроваджувати матеріали країнознавчого характеру у загальний курс англійської мови студентам немовних спеціальностей. Таким чином, підвищується мотивація, інтерес до предмета, що вивчається, і, як наслідок, лінгвокраїнознавча компетенція студентів.

Висновки. Таким чином, вивчення англійської мови і водночас отримання відомостей про англійські країни дає студентам перевагу в майбутньому, впевнену конкурентоспроможність, як на українському, так і на міжнародному ринку праці, у професійній діяльності під час бесід з іноземними колегами, знання норм та етикету країни мови, що вивчається. Використання сучасних засобів навчання, у тому числі сучасні комп'ютерні технології, новаторські методики, застосування автентичних матеріалів при впровадженні країнознавчих матеріалів при навчанні англійської студентів немовних спеціальностей дозволяють повною мірою виконати завдання, пов'язане з формуванням країнознавчої компетенції у студентів. Все це є можливим за умови дотримання двох важливих складових, а саме: бажання та мотивація студента та достатня компетентність викладача, який має вміти залучити кожного студента не лише до свого предмета, а й до культури мови, що вивчається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: ИКАР. 2009. 448 с.
2. Балашова В. В. Повышение эффективности преподавания рецептивных видов речевой деятельности студентам неязыковых вузов. *Актуальные проблемы преподавания иностранных языков в неязыковых вузах*: мат-лы межфак. науч.-метод. конф. Москва : НИУ ВШЭ. 2012. С. 63–67.
3. Беляева Л. А. О характере установления преемственной связи курса страноведения и практических занятий по немецкому языку в языковом педагогическом вузе. *Научно-теоретический журнал «Ученые записки»*. 2007. № 7 (29). С. 12–16.
4. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения: монография. Москва : Институт профессионального образования МО России. 1995. 336 с.
5. Влахов С. А. Непереводимое в переводе: уч. пособие. Москва: Международные отношения. 2016. 134 с.
6. Гадоев К. Х. Использование лингвострановедческих материалов при интегрированном обучении иностранному языку в неязыковых вузах. *Образование: прошлое, настоящее и будущее* : материалы IV Междунар. науч. конф. Краснодар : Новация. 2018. С. 111–114. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/275/13603/> (дата звертання: 18.01.2022).
7. Гергерт А. А. Особенности перевода культурных реалий (на материале произведений Е. Замятина и А. Гавальда). *Вестник ВолГУ*. 2014. Серия 9, № 12. С. 103–105.
8. Вивчення англійської мови, історії та культури Великобританії студентами немовних спеціальностей за допомогою інтернет-ресурсів : веб-сайт. URL: <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/228815-izuchenie-anglijskogo-jazyka-istorii-i-kultur+%cd=6&hl=ru> (дата звертання 7.02.2022).
9. Никитина О. А. Формирование социокультурной и страноведческой компетенции. *Технологии обучения иностранным языкам в неязыковых вузах*: сб. науч. ст. Ульяновск : УлГТУ. 2005. С. 107–108.
10. Щербаков В. І. Проблема підвищення якості підготовки іноземних студентів. *Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів* : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару 15 груд. 2016 р. Харків : ХНУСА. 2016. С. 197–200.

11. Щукин О. М. Лингводидактический энциклопедический словарь. Москва : Библио. 2008. С. 673.
12. Язловицька О. В. Лінгвокраїнознавча складова вивчення іноземної мови. *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація* : тези доп. XXI наук. конф. з міжнар. уч. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2022. С. 164–167.

REFERENCES

1. Azimov E. G. *Novyi slovar' metodicheskikh terminov i ponyatii (teoriya i praktika obucheniya yazykam* [A new dictionary of methodological terms and concepts (theory and practice of teaching languages)]. Moscow, 2009, 448 p. [in Russian].
2. Balashova V. V. *Povyshenie effektivnosti prepodavaniya retseptivnykh vidov rechevoi deyatel'nosti studentam neyazykovykh vuzov* [Increasing the efficiency of teaching receptive types of speech activity to students of non-linguistic universities], *Aktualnye problemy prepodavaniya inostrannykh yazykov v neyazykovykh vuzakh*, Moscow, 2012, pp. 63–67 [in Russian].
3. Belyaeva L. A. *O kharaktere ustanovleniya preemstvennoi svyazi kursa stranovedeniya i prakticheskikh zanyatii po nemetskomu yazyku v yazykovom pedagogicheskom vuze* [On the nature of establishing a successive connection between the course of regional studies and practical classes in the German language in a language pedagogical university], *Nauchno-teoreticheskii zhurnal "Uchenye zapiski"* 2007, No. 7(29), pp. 12–16 [in Russian].
4. Bepal'ko V. P. *Pedagogika i progressivnye tekhnologii obucheniya* [Pedagogy and progressive learning technologies], Moscow, 1995, 336 p. [in Russian].
5. *Vivchennya angliis'koї movi, istorii ta kul'turi Velikobritanii studentami nemovnikh spetsial'nostei za dopomogoyu internet-resursiv* [The study of English language, history and culture of Great Britain by students of non-language specialties with the help of online resources]. URL: <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/228815-izuchenie-anglijskogo-jazyka-istorii-i-kultur+&cd=6&hl=ru> [in Russian].
6. Vlakhov S. A. *Neperevodimoe v perevode* [Untranslatable in translation], Moscow, 2016, 134 p. [in Russian].
7. Gadoev K. Kh. *Ispol'zovanie lingvostranovedcheskikh materialov pri integrirovannom obuchenii inostrannomu yazyku v neyazykovykh vuzakh* [The use of linguistic and cultural materials in integrated teaching of a foreign language in non-linguistic universities], *Obrazovanie: proshloe, nastoyashchee i budushchee*, Krasnodar, 2018, pp. 111–114. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/275/13603/> [in Russian].
8. Gergert A. A. *Osobennosti perevoda kul'turnykh realii (na materiale proizvedenii E. Zamyatina i A. Gaval'da)* [Features of the translation of cultural realities (on the material of the works of E. Zamyatin and A. Gaval'da)], Volgograd, 2014, No. 9 (12), pp. 103–105 [in Russian].
9. Nikitina O. A. *Formirovanie sotsiokul'turnoi i stranovedcheskoi kompetentsii* [Formation of socio-cultural and country-specific competence], *Tekhnologii obucheniya inostrannym yazykam v neyazykovykh vuzakh*, Ulyanovsk, 2005, pp. 107–108 [in Russian].
10. Shcherbakov V. I. *Problema pidvyshchennya yakosti pidgotovky inozemnykh studentiv* [The problem of improving the quality of training of foreign students], *Innovatsii ta tradytsii u movnii pidgotovtsi inozemnykh studentiv*, Kharkiv, 2016, pp. 197–200 [in Ukrainian].
11. Shchukin O. M. *Lingvodidakticheskii entsiklopedicheskii slovar* [Linguodidactic Encyclopedic Dictionary], Moscow, 2008, 673 p. [in Russian].
12. Yazlovytska O. V. *Lingvokrainoznavcha skladova vivchennya inozemnoї movi* [Country study component of foreign language study], *Karazyns'ki chitannya: Lyudyna. Mova. Komunikatsiya*, Kharkiv, 2022, pp. 164–167, [in Ukrainian].